

ПРО НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ/СТУДЕНТІВ ЛЬВІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ КОРИСТУВАТИСЯ ТЛУМАЧНИМ СЛОВНИКОМ

© Олена Зеленська, 2000

Львівський інститут внутрішніх справ

У зв'язку з розширенням ділових і науково-виробничих контактів із зарубіжними країнами значну роль відіграє навчання іноземних мов. Володіння іноземною мовою має велике значення у формуванні сучасного висококваліфікованого спеціаліста. Це також стосується підготовки працівників правоохоронних органів, яким доводиться спілкуватися із своїми зарубіжними колегами, вивчати їх методи і прийоми роботи, обмінюватися досвідом і брати участь у спільних розслідуваннях злочинів.

Одна з особливостей предмета "іноземна мова" у вищому закладі освіти – професійна спрямованість змісту навчання іноземної мови. Вирішення практичної мети володіння курсантами і студентами іноземною мовою означає використання її як засобу отримання нової за змістом і значенням інформації, потрібної у сфері професійної діяльності. Такий підхід дозволить майбутньому фахівцеві піднятися на вищий щабель оволодіння своєю спеціальністю, дякуючи набутим знанням, навикам і вмінням на основі вивчення спеціальної літератури відповідного профілю.

Розуміння курсантами/студентами немовних вузів літератури іноземною мовою значною мірою залежить від уміння користуватися словником. Поруч з інформативною (збереження та передача інформації), акумулятивною (її накопичення) і нормативною (удосконалення та уніфікація мови) особливе значення набуває лінгводидактична функція словника. Бо словник – не тільки наукова праця, але й довідковий і навчальний посібник. Ці функції словника дозволяють віднести його до довідково-інформаційного і педагогічного жанрів. Разом з підручниками, навчальними посібниками, науковою літературою, ТЗН словники утворюють матеріально-інформаційну основу викладання і навчання іноземних мов.

Роль і місце словника в процесі навчання мови, методика роботи з ним значною мірою визначається метою, завданням і етапом навчання. Постають питання: як використовувати сучасні словники нового типу для удосконалення підготовки курсантів/студентів; як розвивати в них навички самостійної роботи з виданнями, що містять корисні відомості як з практичної, так і з теоретичної точки зору. Робота з словником виробляє у студентів навички розумової діяльності, сприяє розвитку логічного й асоціативного мислення, є прекрасним тренуванням пам'яті і сприяє загальному розвитку мислення [4, с.74].

У своїй роботі на заняттях англійської мови з курсантами/студентами у Львівському інституті внутрішніх справ викладачі поряд з англо-українськими та українсько-англійськими словниками користуються "Українсько-російсько-англійським тлумачним словником ділової людини" [1]. Вибір цього словника не є випадковим, бо словник охоплює терміни, поняття і дефініції, які вживаються у ділових, комерційних, торговельних, банківських, фінансово-кредитних, підприємницьких, правових, громадсько-політичних комунікативних стосунках і фаховому спілкуванні, а також у справах менеджменту, державного устрою, дипломатії. Він включає певну проміжну лексику, яка безпосередньо зв'язана з практичною діяльністю і ринковою економікою. Словник розрахований на спеціалістів, які працюють або готуються до діяльності у

згаданих вище сферах економіки, господарювання і керівництва. А Львівський інститут внутрішніх справ готує правоохоронців для боротьби із злочинами у сфері економіки, а також спеціалістів-юристів з економічним ухилом.

Отже, систематичне і цілеспрямоване використання в навчальному процесі відомостей, які містяться в "Українсько-російсько-англійському тлумачному словнику ділової людини", сприяє, на наш погляд, не тільки поліпшенню практичного володіння англійською мовою, але й розвитку критичного сприйняття матеріалу, становленню власної думки, поглибленню професійної підготовки.

З морально-етичних міркувань ми не будемо торкатися позитивних сторін словника чи його недоліків, а зупинимося на використанні словника на практичних заняттях з англійської мови.

Робота з словником починається з того, що на одному з занять викладач пояснює курсантам/студентам методику роботи зі словником і довідковою літературою. Потім він знайомить їх з правилами користування словником, умовними позначеннями, скороченнями, показує, як шукати в словнику складені терміни за алфавітно-гніздовою системою тощо.

Зупинимося детальніше на деяких аспектах роботи курсантів/студентів зі словником.

Робота над словниковими статтями проходить у два етапи. На першому етапі курсантам/студентам дається список слів українською мовою, які треба знайти в словнику і вписати їх англійські еквіваленти. Якщо слова (або складові частини словосполучення) є інтернаціональними, то курсантам/студентам дається завдання самими перекласти їх, а потім звірити свій переклад з тим, що дається в словнику. На наступному занятті (другий етап) курсантам/студентам доцільно запропонувати виконати кілька видів вправ із словником, які основуються на тому вокабулярі, що був опрацьований на попередньому занятті. Їх мета – навчити курсантів/студентів визначати сферу вживання лексики, закріпити вивчені лексичні одиниці, розвивати мовну здогадку, не вдаючись до англо-українських словників (бо часом курсантам/студентам можуть бути невідомі деякі слова в запропонованих реченнях чи текстах). Запропоновані вправи покликані зацікавити, активізувати і стимулювати як сильних курсантів/студентів, які захоплюються предметом, так і тих, які відстають, мають понижену мотивацію. Хочеться відзначити, що курсанти/студенти активно працюють із словником і виконують запропоновані вправи. Під час складання таких вправ ми керуємось принципом методики: від легкого до складнішого.

Залежно від рівня знань курсантів/студентів, від безпосередньої мети кожного заняття видозмінюється кількість і ступінь складності вправ, які пропонуються, використовується різний лексичний матеріал. Вправи можна використовувати як в аудиторії, так і для виконання на самопідготовці в усній або письмовій формі. Поряд з одномовними даються двомовні вправи (наприклад, на переклад). Вправи складаються таким чином, що вся група включається в процес навчання, незалежно від різниці в успішності.

Хочеться підкреслити варіативність окремих вправ. Одну і ту ж вправу можна виконати як усно, так і письмово. На її основі передбачається виконати вправу із зміною (декодуванням) її змісту. Якщо під час цього вправа сприяє активізації різних засобів закріплення матеріалу, то така варіативність дає можливість реалізувати принцип індивідуалізації.

Нижче наводяться приклади деяких вправ, які пропонуються курсантам/студентам для роботи в аудиторії або під час самопідготовки.

Вправа 1. Заповніть колонки таблиці, утворюючи нові частини мови від підкреслених слів. Підкресліть словотворчий суфікс або префікс, якщо такий є.

В одній з колонок таблиці записане слово, від якого треба утворити похідні слова. Це хороша вправа на повторення та закріплення теми “Словотворення”.

Noun	Verb	Adjective	Adverb
<u>cheapness</u>	<u>cheapen</u>	<u>cheap</u>	<u>cheaply</u>
<u>acceptance</u> <u>acceptor</u>	<u>accept</u>	<u>acceptance</u>	
<u>corruption</u>	<u>corrupt</u>	<u>corrupt</u>	
<u>balance</u> <u>disbalance</u>	<u>balance</u> <u>disbalance</u>	<u>balance</u> <u>disbalance</u>	

Вправи на словотворення суттєві, оскільки, знаючи словотворчі суфікси (префікси) і способи словотворення, курсанти/студенти можуть значно розширити свій активний словник. Виконуючи лексичні вправи на основі знання правил конверсії, словотворення, можливості переосмислення основних значень слів, студенти набувають вміння ідентифікувати в тексті ті лексичні одиниці, які їм раніше не зустрічалися [2, с.139-140].

Вправа 2. Доберіть у кожному рядку слово чи словосполучення, переклад якого дається на початку рядка.

Rate – ріст, курс, приріст
benefit - квитанція, вирок, користь
value – засновувати, цінити, усувати
etc.

Можна видозмінити цю вправу таким чином: вихідне слово чи словосполучення задається українською мовою, а добирати треба англійські еквіваленти.

Низька заробітна плата - low level, low wages, poor quality
переказний вексель – protested bill, rediscounted bill, bill of exchange
візна віза - entry visa, exit visa, export visa
etc.

Вправа 3. Доберіть українські еквіваленти в Колонці 2 до слів у Колонці 1.

<i>Column 1</i>	<i>Column 2</i>
publicity	доповідати
royalty	звітність
report	гонорар
substitute	замішати
accounting	гласність
etc.	

Варіантом цієї вправи може бути завдання добрати англійські еквіваленти в Колонці 2 до слів або словосполучень у Колонці 1.

<i>Column 1</i>	<i>Column 2</i>
зловживати владою	misdemeanour in office
ліквідація злочинності	dangerous criminal
посадовий злочин	abuse of power
небезпечний злочинець	criminal world
злочинний світ	abolition of crime
etc.	

Вправа 4. Перекладіть подані нижче слова та словосполучення з української мови англійською без словника і звірте ваш переклад з словником.

Акт, бартерний, вето, банківська гарантія, девальвація долара, електронний калькулятор, приватний капітал, etc.

Вправа 5. Перекладіть українські слова у дужках англійською мовою.

У вправі даються термінологічні словосполучення, в яких один з елементів записаний рідною мовою.

(іменні) stocks, (ощадний) bank, (гральний) business, currency (біржа), long-term (вексель), customs (декларація), etc.

Вправа 6. Допишіть подані нижче слвосполучення та перекладіть їх українською мовою.

... (the board) of directors, exchange ... (dealer), financial ... (director), ... (to recognize) de facto, a letter of ... (guarantee), ... (domestic) affairs, etc.

Цю вправу рекомендується робити після опрацювання лексики на попередньому занятті або на попередніх двох заняттях, оскільки словосполучення із поданими словами можуть бути різними, а перевірити треба лише деякі з них.

Описані вище вправи сприяють не тільки оволодінню курсантами/студентами уміннями самостійно розуміти значну кількість незнайомих слів, які зустрічаються в текстах, але й удосконалювати їх лінгвістичне чуття, розвивати розумову діяльність [3, с.56].

Вправа 7. Доберіть слова та їх визначення.

1) deposit	a) a person who plays an important part in the management of state affairs, especially one who is skilled and fair; wise political leader
2) treason	b) treachery to one's country
3) bank	c) not being in a state of having to be supported by others
4) statesman	d) an establishment for keeping money, valuables, etc. safely, the money being paid out on the custom's order (by means of cheques)
5) independent etc.	e) a sum paid into an account, for example at a bank

Ця вправа є важливою і цікавою тим, що вона розвиває логічне мислення курсантів/студентів. Її можна видозмінити, запропонувавши курсантам/студентам спочатку дати свої визначення слів, а потім порівняти їх із визначеннями у словнику.

Вправа 8. Закінчіть речення, використовуючи подані нижче слова.

Data, monetary, fine, devaluation, message, etc.

1. The ... of the company prompted me to sell all my stocks. 2. I listened to my answering machine for 3. The economist criticized the nation's ... policy. 4. I had to pay a large ... for speeding, but I was innocent. 5. The ... was already loaded into the computer when I started working. Etc.

Вправа 9. Закінчіть речення, використовуючи терміни і термінологічні словосполучення, опрацьовані на попередньому занятті.

1. Poor monetary policies eventually ... (devalued) the currency. 2. A ... (customs declaration) is a form giving details on the contents of a parcel, suitcases, consignment, etc. on which duty may be payable. 3. The store accepts ... (cash) and credit cards, no cheques. Etc.

Вправа 10. Перекладіть речення англійською мовою, звертаючи увагу на підкреслені терміни.

1. Авторське право позначається символом “©”. 2. Психолог запропонував кілька шляхів розв’язання проблеми злочинності неповнолітніх. 3. Адвокат подав апеляцію у Верховний суд. Etc.

Наведені вище вправи використовуються на заняттях або під час самопідготовки і є ефективними, тому що вони підвищують готовність курсантів/студентів до сприйняття цього складного матеріалу, складного тим, що треба засвоїти значну кількість нових слів і словосполучень, інтерпретувати поєднання термінів, які можуть бути багатокomпонентними. Це є важливим для розвитку навиків, необхідних для адекватного сприйняття і перекладу наукової літератури іноземною мовою з фаху. Подальша розробка вправ сприятиме створенню нових методів роботи з термінами та термінологічними словосполученнями.

Вправи, розроблені на основі словника ділової людини, складені таким чином, що вони стимулюють свідому навчальну діяльність курсантів/студентів, яка відкриває значні можливості для індивідуалізації процесу навчання і самостійної професійної праці.

Своєчасна фіксація уваги курсантів/студентів на юридичній і економічній термінології сприяє глибокому і свідомому засвоєнню ними лексики, а також вдумливому і навіть творчому підходу до визчення відомостей, які містяться в тлумачному словнику. Послідовний розвиток навиків самостійної роботи курсантів/студентів із словником дозволить майбутньому фахівцеві навчитися аналізувати не тільки окремі лексичні одиниці англійської мови, але й групи слів.

Таким чином, вміння користуватися словниками гарантує успіх самостійної роботи після закінчення вузу, сприяє самоосвіті і підвищенню кваліфікації майбутніх спеціалістів. Словник справді є для студентів/курсантів їх надійним другом, наставником і путівником.

1. Зеленський П.Г., Зеленська О.П. *Українсько-російсько-англійський тлумачний словник ділової людини*. – К. – 1998. 2. Ляховицкий М.В. *Методика преподавания иностранных языков*. – М. – 1981. 3. Панова Т.С. *Обучение иностранному языку в школе*. – К. – 1989. 4. Постникова В. *Работа со словарем как один из видов самостоятельной деятельности студентов* // *Лексикографічні та методичні концепції викладання чужоземних мов у вищому навчальному закладі*. – Львів. – 1996.

СЛОВА З КОМПОНЕНТОМ – ПРАВО - В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

© Антоніна Токарська, 2000

Львівський інститут внутрішніх справ

Правнича лексика і вивчення її як системи, представлені у словниках, має важливе значення не лише для юридичної науки, але й для широкого освоєння матеріальної і духовної культури народу. Найбільшу цінність становлять історико-лексикографічні дослідження, в яких дається опис семантики слів у межах конкретно визначеного періоду. Такі праці дають можливість сконденсованіше і вичерпніше подавати характеристику термінології, що позначає конкретні реалії правозахисної діяльності, та абстрактні поняття, що позначають її.